

IRIDA HOTI

TEKSTET E GJUHËS SHQIPE DHE PËRDORIMI I GJUHËS

Mësimi i gjuhës shqipe në shkollë synon jo vetëm përfitim të njohurive gjuhësore nga nxënësit, por edhe aftësimin e tyre në përdorimin e saktë të gjuhës shqipe. Tekstet e gjuhës shqipe të hartuara në funksion të ndërtimit dhe zhvillimit të kompetencave kyçe dhe të lëndës sipas fushave: *të folurit, të dëgjuarit, të shkruarit, të lexuarit* dhe *përvetësimi i rregullave gramatikore* synojnë në përfitim të njohurive dhe shkathtësive rreth sistemit gjuhësor.

Në këtë trajtesë synohet të bëhet një analizë program-tekste të gjuhës shqipe në kurrikulën e arsimit parauniversitar në këndvështrim linear, koncentrik apo edhe në atë të integruar.

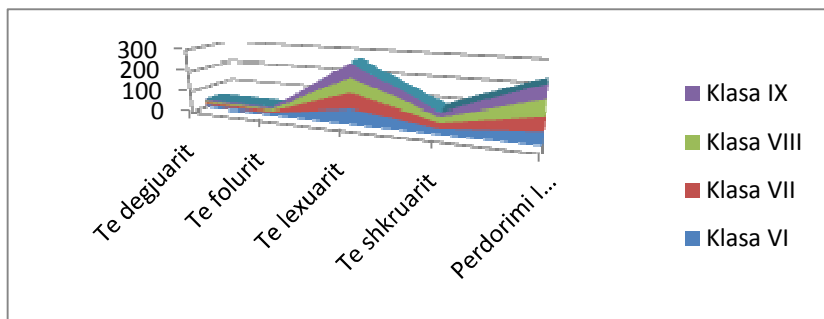
Së pari, do vërehet se cilat tema gjuhësore janë rimarrë nga klasa e 9-të dhe sa synohet drejt përdorimit të këtyre njohurive gjuhësore në shkollën e mesme, duke u ndalur në tipologjinë e ushtrimeve në tekstet alternative të gjuhës shqipe X-XII.

I. Lineariteti dhe koncentrizmi përmes teksteve të gjuhës shqipe

Mësimi i gjuhës shqipe në shkollë fillon që në arsimin fillor për të vazhduar më tej në atë 9-vjeçar dhe të mesëm. Vihet re një linjë lineare dhe koncentrike të temave gjuhësore nga njëri nivel shkollimi në tjetrin. Nëse hedhim një vështrim në shpërndarjen e orëve mësimore në klasat VI-IX, vihet re se në 175 orë kemi 60/65 orë për përdorimin e drejtë të gjuhës.

Në tabelën dhe grafikun e mëposhtëm pasqyrohet shpërndarja e orëve mësimore në klasën VI-IX.

Kompetencat/ klasat	Total Orë mësimore	Të dëgjuarit e teksteve të ndryshme	Të folurit për të komunikuar dhe për të mësuar	Të lexuarit e teksteve letrare dhe joletrare	Të shkruarit për qëllime personale dhe funktionale	Përdorimi i drejtë i gjuhës
Klasa e gjashtë	175 orë	10	10	70	25	60
Klasa e shtatë	175 orë	10	10	70	25	60
Klasa e tetë	175 orë	8	7	70	25	65
Klasa e nëntë	175 orë	8	7	65	20	60 (15 orë parapërgatitje për

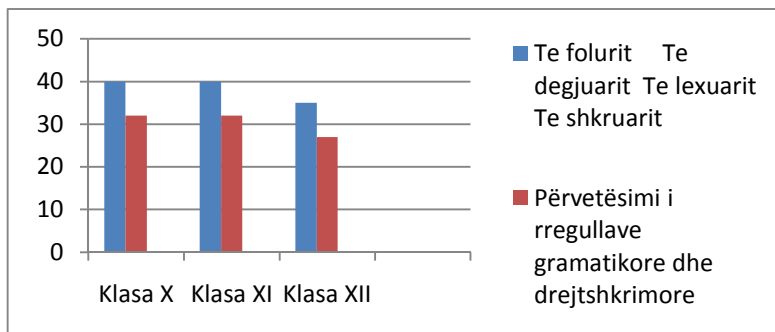

graf.1 Shpërndarja e orëve mësimore në klasën VI- IX

Ndërsa në klasat X-XII, vihet re se në 72/68 orë mësimore kemi 32/27 orë për përvetësimin e rregullave gramatikore dhe drejtshkrimore. Në tabelën dhe grafikun e mëposhtëm pasqyrohet shpërndarja e orëve mësimore në klasat X-XII.

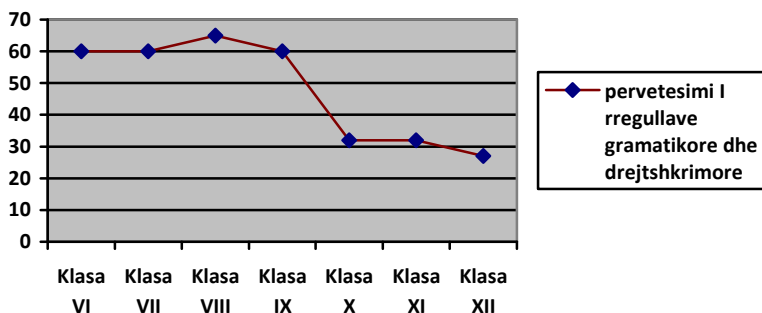
Kompetencat/ klasat	Total Orë mësimore	Të folurit Të dëgjuarit Të lexuarit Të shkruarit	Përvetësimi i rregullave gramatikore dhe drejtshkrimore
Klasa e dhjetë	72 orë	40 orë	32 orë
Klasa e njëmbëdhjetë	72 orë	40 orë	32 orë
Klasa e dymbëdhjetë	68 orë	35 orë	27 orë (6 orë parapërgatitje për provim)

Tekstet e gjuhës shqipe dhe përdorimi i gjuhës

graf.2 Shpërndarja e orëve mësimore në klasën X- XII

Shpërndarja e orëve të gramatikës në të dy ciklet e shkollimit VI-IX dhe X-XII.

graf.3 Shpërndarja e orëve të gramatikës në të dy ciklet e shkollimit VI-IX dhe X-XII.

1.1. PËRDORIMI I DREJTË I GJUHËS

Vihet re se pjesa më e madhe e temave gjuhësore rimerren në vitet e gjimnazit nga cikli 9-vjeçar.¹ Vetëm pak tema janë të reja, të patrajtuara më parë. Kështu rimerren:

¹ Shih më gjerë në fund të këtij punimi tek ‘Shtojca’ temat gramatikore klasa X-XII.

-Në *morfologji*: Klasa e fjalëve, *Emri* – Shumësi i emrit, *Mbiemri*- emërzimi i mbiemrit, shumësi i mbiemrit, *Folja*- Foljet e parregullta (në klasën e dhjetë), Format e pashtjelluara të foljes, Lidhëzat, Parafjala (në klasën e njëmbëdhjetë), Mënyrat e fjalëformimit (në klasën e dymbëdhjetë).

-Në *sintaksë*: Gjymtyrët homogjene, Gjymtyrët e veçuara, Gjymtyrët kryesore të fjalisë (në klasën e dhjetë), Gjymtyrët e dyta (Kundrinori, Rrethanori, Përcaktori, Përcaktori kallëzuesor (në klasën e njëmbëdhjetë), Fjalja e thjeshtë dhe fjalja e përbërë, skemat (në klasën e dymbëdhjetë).

-Në *leksikologji*: Sinonimet, antonimet, homonimet (në klasën e njëmbëdhjetë), Stilet e gjuhës, Ligjërimi në gjuhën shqipe (në klasën e dymbëdhjetë).

-Në *drejtshkrim*: Shkrimi i fjalëve ndaras me vizë në mes, shkrimi i ligjëratës së drejtë dhe të zhdrejtë (në klasën e njëmbëdhjetë), Raste të përdorimit të nyjës së përparme (në klasën e dymbëdhjetë).

Lind pyetja: A synohet drejt përdorimit të këtyre njohurive gjuhësore në shkollën e mesme?

A është e njëjta mënyrë mësimi i gramatikës?

Për këtë le të hedhim një vështrim mbi tipologjinë e ushtrimeve në tekstet alternative të gjuhës shqipe X-XII, duke analizuar një temë (në morfologji, sintaksë dhe drejtshkrim) për secilin nivel shkollimi në përçasje me tekstin e gjuhës shqipe, klasa e nëntë.

Morfologji: Klasa e fjalëve -Klasa IX- Klasa X

Drejtshkrim: Shkrimi i ligjëratës së drejtë dhe të zhdrejtë-Klasa IX- Klasa XI

Sintaksë: Fjalitë e përbëra, Ndërtimi I skemave-Klasa IX- Klasa XII

TIPOLOGJIA E USHTRIMEVE

Tema: Klasa e fjalëve (Morfologji)

Klasa IX- Klasa X

Klasa e nëntë	Klasa e dhjetë
Lidhni secilën nga fjalët e mëposhtme me klasën e fjalëve ku bën pjesë. Ndërttoni fjalë ku të përdorni këto fjalë. Gjeni fjalën që është në rreshtin e gabuar. Fjalë kuptimplota janë: Vendosni fjalët në tabelë sipas klasës. Grupojini ato në të ndryshueshme dhe të pandryshueshme. Plotësoni klasën e fjalës dhe veçoritë leksiko- gramatikore përkatëse për secilën nga fjalët e fjalisë së mëposhtme. <i>(Gjuhë shqipe 9, f.176, Albas)</i> Nënvizoni me një vijë fjalët e ndryshueshme dhe me dy vija fjalët e pandryshueshme. Plotësoni fjalët që mungojnë dhe shënoni se ç'pjesë ligjërata është. Dalloni klasat e fjalëve të nënvizuara dhe shënoni se cilat prej tyre janë të pandryshueshme. <i>(Gjuhë shqipe 9, f.239-240, Pegi)</i>	Nënvizoni fjalët e pandryshueshme. Bëni klasifikimin e tyre në klasa fjalësh. Nënvizoni fjalët e ndryshueshme. Bëni klasifikimin e tyre në klasa fjalësh. Gjeni fjalët kuptimplota dhe jokuptimplota dhe shpjegoni pse janë të tilla. Ndani në dy tabela fjalët e mëvetësishme dhe fjalët e pamëvetësishme. <i>(Gjuhë shqipe 10, f. 76, Albas)</i> Në fragmentin e mëposhtëm nga teksti i Konicës, përcaktoni klasat e fjalëve. Grupojini fjalët në dy kolona, të ndryshueshme dhe të pandryshueshme. Diskutoni me gojë rezultatet tuaja. A mund të ndërtohet një tekst përshkrues vetëm me fjalë të ndryshueshme ose ve të më fjalë të pandryshueshme? Argumentoni përgjigjen tuaj me shembuj. Nëse leksiku i një autori përmban më shumë fjalë të ndryshueshme, çfarë do të thotë kjo për stilin e tij? <i>(Gjuhë shqipe 10, f.66, 67, Mediaprint)</i>

	Lidh me shigjetë grupimet e emrave të mëposhtëm me nënklasën përkatëse. Në fragmentin e mëposhtëm gjeni fjalët e pandryshueshme dhe përcaktoni klasën dhe nënklasën e tyre. Mendoni se ka fjalë që mund t'i klasifikoni edhe si ndajfolje edhe si parafjalë? Me dy prej tyre formoni nga një fjali ku t'i përdorni një herë si ndajfolje, një herë si parafjalë. (<i>Gjuhë shqipe</i> 10, f.96, 97, Filara)
--	--

Nga tipologjia e pyetjeve për këtë temë gramatikore vihet re se:

- Ka pyetje të ngjashme me klasën e nëntë, ku nxënësit i kërkohet të *gjejë, të nënvizojë, të grupojë* fjalët në të ndryshueshme dhe të pandryshueshme.

- Ka pak pyetje që synojnë përdorimin e gjuhës dhe të zhvilluarin e mendimit kritik, të tilla, si:

Nëse leksiku i një autori përmban më shumë fjalë të ndryshueshme, çfarë do të thotë kjo për stilin e tij?

A mund të ndërtohet një tekst vetëm me fjalë të ndryshueshme ose vetëm me fjalë të pandryshueshme? Argumentoni përgjigjen tuaj me shembuj. (*Gjuhë shqipe* 10, f. 66, 67, Mediaprint)

Këtu vihet re edhe *integrim brendalëndor*, morfologji-leksikologji-letërsi; gramatikë- të shkruajmë.

-Mbizotërojnë pyetje të nivelit të ulët dhe të mesëm, pak të nivelit të lartë, gjë e cila duhet të synohet në arsimin e mesëm.

Tema: Shkrimi i ligjëratës së drejtë dhe i ligjëratës së zhdrejtë (Drejtshkrim)

Klasa IX- Klasa XI

Tekstet e gjuhës shqipe dhe përdorimi i gjuhës

Klasa e nëntë	Klasa e njëmbëdhjetë
Ktheni në ligjëratën e zhdrejtë. Zgjidhni përgjigjen e saktë për shndërrimin e ligjëratës së drejtë në të zhdrejtë. Shkruani secilën pjesë të dialogut në ligjëratë të drejtë. Vëreni ndryshimet që kanë ndodhur gjatë kthimit të ligjëratës së drejtë në ligjëratë të zhdrejtë. Diskutoni rreth tyre. <i>(Gjuhë shqipe 9, f.282, 283, 284 Albas)</i> Nënvizoni shenjat e pikësimit, duke shpjeguar përdorimin e tyre. Në secilën ligjëratë të drejtë, dalloni pjesën lajmuese. Shpjegoni përdorimin e shenjave të pikësimit. Krijoni dhe shkruani tri ligjërata të drejta. Përdorni shenjat e pikësimit që duhen. Ligjëratat e zhdrejta kthejini në ligjërata të drejta. Përdorni shenjat e pikësimit që duhen. Përs shkruani një situatë të jetës së përditshme duke përdorur ligjërata të drejta, ligjërata të zhdrejta dhe një dialog me 4-5 replika. <i>(Gjuhë shqipe 9, f.197, 199 Pegi)</i>	Dalloni pjesën përmendëse nga pjesa lajmëruese në fragmentin e mëposhtëm. Gjeni gabimet në rregullat e mëposhtme dhe korrigjoni ato. Jepni një shembull për çdo rregull. Shkruani në ligjëratë të drejtë fjalitë e mëposhtme. Vini shenjat e pikësimit dhe shkronjat e mëdha atje ku duhet. Kërkoni në internet pjesë ku janë përdorur ligjërata të drejta dhe të zhdrejta. Zgjidhni dy prej tyre, ku shenjat e pikësimit janë përdorur gabim dhe bëni korrigjimet e duhura. <i>(Gjuhë shqipe 11, f.155, Albas)</i> Në secilën ligjëratë të drejtë, dalloni pjesët lajmëruese. Shpjegoni përdorimin e shenjave të pikësimit. Krijoni dhe shkruani tri ligjërata të drejta. Përdorni si duhet shenjat e pikësimit. Krijoni ligjërata të drejta me secilën nga fjalitë e mëposhtme. Shkëputni në ndonjë nga pjesët e letërsisë një dialog me 3-4 replika. Secilën nga replikat shkruajeni si ligjëratë të drejtë. Vini re përdorimin e shenjave të pikësimit në ligjëratat e drejta dhe në replikat e dialogut në tekstin original.

	Ligjëratat e zhdrejta kthejini në ligjërata të drejta. Përdorni shenjat e pikësimit që duhen. Gjeni në ndonjë nga pjesët e letërsisë një paragraf ku mund të dalloni 2-3 ligjërata të zhdrejta. Kthejini ato në ligjërata të drejta. <i>(Gjuhë shqipe 11, f. 162, 164, Pegi)</i> Ktheni ligjëratat e drejta në ligjërata të zhdrejta. Shpjegoni ndryshimet që keni bërë. Dalloni ligjëratat e drejta dhe fjalët e autorit. Tregoni vendin e tyre në raport me njëra – tjetrën. Vendosni shenjat e pikësimit. Ktheni ligjëratat e zhdrejta në ligjërata të drejta, duke bërë ndryshimet e duhura. Shkruajini duke vendosur shenjat e pikësimit. Shpjegoni përdorimin e tyre. Rishkruani ligjëratat e mëposhtme duke i vendosur fjalët e autorit në pozicione të ndryshme. Tregoni ndryshimet që ndodhin në çdo rast. Ktheni ligjëratat e drejta në ligjërata të zhdrejta dhe anasjelltas. Krahasoni ndryshimet që pësojnë folja dhe përemri. Thoni ç’fjali e përbërë është ligjërata e zhdrejtë. <i>(Gjuhë shqipe 11, f. 180, 181, Mediaprint)</i>
--	--

Nga tipologjia e pyetjeve për këtë temë gramatikore vihet re se:

- Ka pyetje të ngjashme me klasën e nëntë, ku nxënësit i kërkohet të kthejë ligjëratën e drejtë në ligjëratë të zhdrejta dhe anasjelltas ose të dallojë pjesën përmendëse nga pjesa lajmëruese.

- Ka pyetje që synojnë përdorimin e gjuhës dhe të zhvilluarin e mendimit kritik, të tilla, si:

Gjeni gabimet në rregullat e mëposhtme dhe korrigjojini ato. Jepni një shembull për çdo rregull.

Vini shenjat e pikësimit dhe shkronjat e mëdha atje ku duhet. (*Gjuhë shqipe 11*, f.155, Albas)

Krijoni dhe shkruani tri ligjërata të drejta. Përdorni si duhet shenjat e pikësimit. (*Gjuhë shqipe 11*, f.162, 164, Pegi)

Këtu vihet re edhe *integrim brendalëndor*, drejtshkrim- të shkruajmë.

- Në klasën e njëmbëdhjetë ka edhe pyetje të nivelit të lartë: *rishkruajini ligjëratat e mëposhtme...* si dhe detyra hulumtuese e kërkimore, të tilla, si:

Kërkoni në internet pjesë ku janë përdorur ligjërata të drejta dhe të zhdrejta. Zgjidhni dy prej tyre, ku shenjat e pikësimit janë përdorur gabim dhe bëni korrigjimet e duhura. (*Gjuhë shqipe 11*, f.155, Albas)

Tema: Fjalitë e përbëra, Ndërtimi i skemave (Sintaksë)

Klasa IX- Klasa XII

Klasa e nëntë	Klasa e dymbëdhjetë
Dalloni fjalitë e thjeshta, fjalitë e përbëra dypjesëshe dhe fjalitë e përbëra me më shumë se dy pjesë.	Dalloni fjalitë kryefjalore, kallëzuesore e kundrinore dhe vendosini në tabelën e mëposhtme.
Fjalitë e përbëra asidentike kthejini në fjali të përbëra lidhëzore. Dalloni raportet që vendosen mes pjesëve të ndryshme.	Nënvizoni fjalitë e varura kundrinore në tekstin e mëposhtëm. Shpjegoni përdorimin e presjes.

Gjeni fjalitë e përbëra vetëm me bashkërenditje dhe fjalitë e përbëra vetëm me nënrenditje. Ktheni fjalitë e përbëra vetëm me bashkërenditje në fjali të përbëra të përziera, duke shtuar një ose më shumë pjesë me nënrenditje a me bashkim asidentik. Lexoni fjalitë e përbëra dhe dalloni pjesët e tyre. Dalloni pjesët kryesore dhe të nënrenditura në fjalitë e përbëra dhe thoni si janë bashkuar ato. Formoni dhe shkruani fjali sipas skemave të mëposhtme. Shënoni llojin dhe shkallën e pjesës së nënrendtur. (<i>Gjuhë shqipe</i> 9, f. 272, 275 Albas) Dalloni fjalitë e thjeshta nga ato të përbëra. Lidhni fjalitë e mëposhtme me lidhëza bashkërenditëse dhe përcaktoni llojin e marrëdhënies që vendoset mes tyre. Dalloni fjalitë me bashkërenditje dhe mjetet që lidhin pjesët mes tyre. Dalloni fjalitë e përbëra me pjesë të varur ffilluese dhe mjetet lidhëse që vendosen mes tyre. Ndërtoni skemën e fjalive të mëposhtme.	Vendosni presjet atje ku duhen në fjalitë e mëposhtme. Dalloni mënyrën e formimit të fjalive të mëposhtme: me lidhëza, me përemra, me ndajfolje, pa fjalë lidhëse. Gjeni në tekste të ndryshme fjali kryefjalore, kallëzuesore dhe kundrinore. Ndërtoni skemat e këtyre fjalive. Dalloni llojin e fjalive përcaktore dhe thoni me se shprehet gjymtyra që përcaktohet. Thoni nëse fjalitë përcaktore janë lidhur me lidhëza ose me fjalë lidhëse. Shkruani një tekst të shkurtër ku të përdorni fjali përcaktore të llojeve të ndryshme me anë të përemrit që, i cili (në të gjitha format) dhe të ndajfoljes kur, nga, pse etj. Gjeni në tekste të ndryshme letrare dhe joletrare fjali përcaktore. Përcaktoni llojin e këtyre fjalive dhe analizoni përdorimin e presjes në to. Përcaktoni llojin e fjalive (vendore, kohore dhe mënyrore) në fjalitë e dhëna. Vendosni presjet në fjalitë e mëposhtme. Shpjegoni përdorimin e tyre. Analizoni përshtatjen e formave
---	--

Tekstet e gjuhës shqipe dhe përdorimi i gjuhës

Ndërtoni fjali sipas modelit të dhënë. <i>(Gjuhë shqipe 9, f.332, 335 Pegi)</i>	foljore në mënyrë dhe në kohë. Gjeni në tekste të ndryshme fjali vendore, kohore, mënyrore. Analizoni rendin. Vendosni në mënyrën dhe kohën e duhur foljet në kllapa dhe bëni analizën e tyre. <i>(Gjuhë shqipe 12, f.151, 154, 158, 196 Albas)</i> Dalloni pohimin e saktë nga ai i gabuar. Dalloni fjalitë e bashkërenditura nga fjalitë e thjeshta me kallëzues homogjenë. Ndërtoni nga një fjali me pjesë të bashkërenditur me marrëdhënie këputore, kundërshtore, veçuese, përmbyllëse. Hartoni një tekst argumentues me temë “Profesioni im i dashur”, në të cilin të përdorni gjerësisht të gjitha llojet e fjalive bashkërenditëse. Nënvizoni mjetet lidhëse. Ktheni shprehjet emërore me vlerë kryefjalore në pjesë të varur kryefjalore. Lidhni pjesët e mëposhtme dhe tregoni ç’lloj fjalie të përbërë formuat. Ktheni në fjali të përbërë me nënrenditje fjalitë e mëposhtme dhe
---	---

	tregoni llojin e tyre. Nënvizoni mjetet lidhëse. Ktheni shprehjet emërore me vlerë kundrinore në pjesë të varur kundrinore. Gjeni llojin e fjalive të mëposhtme dhe përcaktoni funksionin e fjalës “Që”. Gjeni dhe analizoni pjesët e fjalisë së mëposhtme, si dhe mjetet lidhëse mes tyre. Shtojuni nga një fjali përcaktore fjalive të mëposhtme. Dalloni fjalitë me pjesë të nënrenditur përcaktore nga ato me pjesë të nënrenditur filluese e qëllimore. <i>(Gjuhë shqipe 12, f31, 84, 91, 97 Pegi)</i> Lexoni tekstin e mëposhtëm. Dalloni fjalitë e përbëra me bashkërenditje dhe fjalitë e përbëra me nënrenditje. Bëni ndarjen e pjesëve (me /) dhe thoni me ç’ mjet gramatikor lidhen ato. Përcaktoni pjesët e fjalisë. Shpjegoni llojin e lidhjes midis pjesëve të këtyre fjalive. ndërtoni skemat e fjalive. Përshtatni në kohë, mënyrë, vetë dhe numër folje-kallëzuesit e fjalive kohore të mëposhtme. Rrethanorët në fjalitë e mëposhtme i
--	---

Tekstet e gjuhës shqipe dhe përdorimi i gjuhës

	zëvendësoni me një fjali të varur rrethanore. Bëni një shkrim rrëfyes (kronikë të një ngjarjeje të jetuar ose të dëgjuar) ku të përdorni lloje të ndryshme fjalish të përbëra me nënrenditje. Nënvizoni fjalitë e përbëra me nënrenditje në tekstin e mëposhtëm dhe tregoni llojin e tyre. Përcaktoni llojin e fjalisë së nënrenditur në fjalitë e mëposhtme. Bashkoni me shigjetë mjetin lidhës me llojin e fjalisë së nënrenditur në tabelën e mëposhtme. Me lidhëzat e dhëna krijoni fjali të përbëra me nënrenditje. Vendosni lidhëzat nënrenditëse që mungojnë dhe motivoni përdorimin e tyre. Ndani në pjesë fjalitë e përbëra të mëposhtme, përcaktoni llojin e tyre dhe i paraqesni ato me skemë. Shkruani për traditat zakonore të qytetit/fshatit tuaj. përdorni lloje të ndryshme të fjalive nënrenditëse. kujdes në përdorimin e presjes. <i>(Gjuhë shqipe 12, f.87, 98, 99, 129-132 Filara)</i>
--	--

Nga tipologjia e pyetjeve për këtë temë gramatikore vihet re se:

- Ka pyetje të ngjashme me klasën e nëntë, ku nxënësit i kërkohet të dallojë llojin e fjalisë së përbërë: me bashkërenditje/me nënrenditje, si dhe të ndërtojë skemën e fjalisë së përbërë.

- Ka pyetje që synojnë përdorimin e gjuhës dhe të zhvilluarin e mendimit kritik, ku nxënësit duhet të kthejnë, të analizojnë, të shtojnë pjesë fjalish të tilla, si:

Vendosni lidhëzat nënrenditëse që mungojnë dhe motivoni përdorimin e tyre.

- Në këto tema vihet re edhe *integrim brendalëndor*, sintaksë - të shkruajmë.

Hartoni një tekst argumentues me temë “Profesioni im i dashur”, në të cilin të përdorni gjerësisht të gjitha llojet e fjalive bashkërenditëse.

Nënvizoni mjetet lidhëse. (*Gjuhë shqipe* 12, f. 31, 84, 91, 97 Pegi)

Shkruani për traditat zakonore të qytetit/fshatit tuaj. përdorni lloje të ndryshme të fjalive nënrenditëse. kujdes në përdorimin e presjes. (*Gjuhë shqipe* 12, f. 87, 98, 99, 129-132 Filara)

- Në klasën e dymbëdhjetë, duke qenë se fjalitë e përbëra zënë një numër të madh orësh mësimore, ka hapësirë për nxënësin të nxitet edhe në detyra hulumtuese e kërkimore, të cilat në këto tekste janë të pakta.

II. Temat me njohuri të reja gjuhësore

Në tri vitet e gjimnazit ka pak tema të reja gjuhësore, të cilat nuk janë marrë nga nxënësit në ciklin 9-vjeçar, të tilla, si: Fjalitë e paplota, Mbiemri cilësor dhe marrëdhënior (klasa X), Fjalitë e ndërkallura dhe të ndërmjetme, (Klasa XII) etj. Edhe foljet e parregullta në klasën e dhjetë merren më të zgjeruara në dy tema mësimore: *Mënyra dëftore dhe habitore, forma veprare dhe joveprare e foljeve të parregullta; Drejtshkrimi i foljeve të parregullta.*

Sa ato aplikohen përmes ushtrimeve?

Nëse vërejmë përsëri aparatën pedagogjik të këtyre temave mësimore dhe tipologjinë e pyetjeve vërehet se është i njëjti aparat pedagogjik si me temat, të cilat rimerren, pra kemi më tepër ushtrime të nivelit të ulët dhe të mesëm dhe më pak të nivelit të lartë dhe për

përdorimin e gjuhës. Tek temat për foljet e parregullta mund të kishte më tepër ushtrime për përdorimin e tyre.²

² Gjenerali foljet në fjalitë e mëposhtme dhe thoni mënyrën, kohën, vetën, numrin, trajtën.

Përdorini në fjali, në mënyrën habitore, në trajtën veprorë dhe joveprorë foljet: ha, dëgjoj, marr, zë.

Nënvizoni trajtat jonormative të foljeve të mëposhtme.

Gjeni foljet në mënyrën habitore dhe krahasoni format e habitores në të folme të ndryshme të gjuhës shqipe. Cilat janë format që përdorni më shpesh në të folmen e zonës suaj?

Korrigjoni tekstin e mëposhtëm, duke u ndalur te format jonormative të foljes.

Rishkruajeni tekstin duke përdorur format e tyre normative.

Cilat janë format më të shpeshta që keni hasur në përdorimin e foljeve? Bëni një listë të tyre.

Gjeni në gazeta dhe në revista raste të përdorimit të formave jonormative të foljeve në të gjitha kohët e mënyrës dëftore. (*Gjuha shqipe 10*, Albas, f. 123, 124)

Zgjedhoni foljet e parregullta të mëposhtme në të gjitha kohët e mënyrës dëftore.

Zgjedhoni foljen e parregullt jap, në të gjitha kohët e mënyrës dëftore, formë veprorë e joveprorë.

Krijoni tri fjali ku folja jap në formën joveprorë të përdoret në kuptime të ndryshme.

Veçoni foljet e parregullta në fragmentin “Apasionata” të D. Agollit dhe bëni analizë të plotë morfologjike.

Plotësoni fjalitë, bazuar në rregullat që njihni për foljet e parregullta.

Gjeni foljet e përdorura në këto vargje të Lasgush Poradecit. Klasifikojini në folje të rregullta dhe të parregullta. Thoni mënyrën e kohën për secilën prej tyre. (*Gjuha shqipe 10*, Filara, f. 164, 165, 169, 170)

Lidh foljet me kohët përkatëse të tyre.

Vendosni foljet në vetën e parë njëjës të mënyrës habitore. Kujdes drejtshkrimin.

Krijoni nga një fjali me të gjitha kohët e shkuara dhe të ardhme të mënyrës dëftore në formën veprorë. Foljet zgjidhni sipas dëshirës.

Krijoni nga një fjali me foljet *them* dhe *lë* në tri kohët e shkuara veprorë dhe joveprorë.

III. Tekstet e gjuhës shqipe dhe përdorimi i gjuhës

Tekstet janë ndërtuar mbi bazë kompetencash. Përdorimi njohurive gjuhësore edhe përmes *të folurit, të dëgjuarit, të shkruarit dhe të lexuarit*, të cilat në klasat X-XII përbëjnë rreth 40 orë mësimore i aftëson nxënësit në përdorimin e drejtë dhe të saktë të gjuhës shqipe.

-Në tekstet e gjuhës shqipe ndeshim mjaft ushtrime me integrim brendalëndor dhe ndërlëndor.

Integrim brendalëndor

▪ *Të shkruajmë- Gramatikë*

Hartoni një tekst argumentues me temë “Profesioni im i dashur”, në të cilin të përdorni gjerësisht të gjitha llojet e fjalive bashkërenditëse.

Nënvizoni mjetet lidhëse. (*Gjuha shqipe 12*, Pegi, f. 31)

Bëni një përshkrim mbi një objekt të ngjashëm me lapsin që përshkruan ëndrrat dhe pasqyroni përmes një tablele fjalët sipas klasave. (*Gjuha shqipe 10*, Filara, f. 97)

Shkruani një tekst të shkurtër, ku të përdorni fjali përcaktore të llojeve të ndryshme, me anë të përemrave që, i cili, (në të gjitha format) dhe të ndajfoljeve kur, nga, pse etj. (*Gjuhë shqipe 12*, Albas, f. 154)

▪ *Të folurit- Gramatikë*

▪ *Të shkruajmë- Drejtshkrim*

Përshkruani një situatë të jetës së përditshme duke përdorur ligjërata të drejta, ligjërata të zhdrejta dhe një dialog me 4-5 replika. (*Gjuhë shqipe 9*, f. 197, 199 Pegi)

Integrim ndërlëndor

▪ *Gjuhë- Art*

Përshkruani pikturën e mësipërme suke përdorur lloje të ndryshme

Si do të tingëllonte një tekst udhëzues, në qoftë se në të do të përdoreshin format joveprore të foljes? Merrni një fragment nga pjesa e mësipërme, kthejini foljet në formën joveprore. Çfarë ndjesie ju krijon? A është e përshtatshme kjo formë për këtë lloj teksti? (*Gjuha shqipe 10*, Mediaprint, f. 137, 138)

kundrinash. Cilat janë veprimet e paraqitura në këtë pikturë? Po objektet tek të cilat kalojnë këto veprime? Si lidhen këto veprime dhe objekte me titullin e pikturës? (*Gjuha shqipe 11*, Mediaprint, f. 101)

Vëzhgoni me kujdes mozaikun në fshatin Lin. Tregoni domethënien e mozaikut, me anë të katër fjalive, në të cilat përdorni përemra pronorë dhe vetorë të ndryshëm. Thoni vetën për secilin prej tyre. (*Gjuhë shqipe 11*, Mediaprint, fq. 31)

▪ **Gjuhë- Biologji**

Gjeni nga libri i biologjisë (*Gjuha shqipe 10*, Mediaprint, f. 133)

Përmes rubrikave ‘*Kërkoni*’ dhe *Praktikë*³ në disa tekste të gjuhës shqipe synohet të zhvilluarit kritik i nxënësve dhe puna hulumtuese dhe kërkimore.

Gjeni në tekste të ndryshme letrare dhe joletrare fjali përcaktore. Përcaktoni llojin e këtyre fjalive dhe analizoni përdorimin e presjes në to.

Gjeni në tekste të ndryshme fjali vendore, kohore, mënyrore, analizoni rendin. (*Gjuhë shqipe 12*, Albas, f.154, 158)

Kërkoni në internet pjesë ku janë përdorur ligjëratat të drejta dhe të zhdrejta. Zgjidhni dy prej tyre, ku shenjat e pikësimit janë përdorur gabim dhe bëni korrigjimet e duhura. (*Gjuhë shqipe 11*, f.155, Albas)

Gjeni nga shtypi tekste joletrare ku të jetë përdorur teknika e së vërtetës. Tregoni elemente të teknikës së përdorur. (*Gjuha shqipe 10*, Mediaprint, f. 93)

Gjeni në gazetë apo në revistë raste të përdorimit të gabuar të shumësit të emrave mashkullorë. (*Gjuha shqipe 10*, Albas, f. 80)

³ Shih më gjerë në tekstet alternative të gjuhës shqipe X-XII, Shtëpia Botuese Albas, Pegi, Filara, Mediaprint.

PËRFUNDIME E REKOMANDIME

Mësimi i gjuhës shqipe në arsimin parauniversitar është i rëndësishëm dhe i domosdoshëm për nxënësit, sepse ato mund të zhvillojnë më tej njohuritë dhe shprehitë gramatikore e drejtshkrimore si dhe të përdorin më saktë gjuhën shqipe.

Njohuritë gjuhësore u vijnë në ndihmë nxënësve për të organizuar dhe përmirësuar shkrimet e tyre, për të folur qartë dhe saktë, duke zbatuar rregullat drejtshkrimore dhe të pikësimit.

Në tekstet e gjuhës shqipe mund të përfshihen më tepër ushtrime aplikuese për nxënësin, ku të ndërlihen *kompetencat e fushës*: të lexuarit, të shkruarit, përdorimi i saktë i gjuhës etj., me *kompetencat kyçe*: të menduarit, të mësuarit për të nxënë, kompetenca digjitale etj.

Pasurimi i teksteve me ushtrime aplikative dhe që zhvillojnë të menduarit kritik do të shpinte drejt përdorimit më të mirë të gjuhës shqipe nga nxënësit.⁴

Duke qenë se pjesa më e madhe e temave gjuhësore rimerren nga cikli 9-vjeçar është e rëndësishme që çdo mësues ta njohë mirë programin e shkallës së katërt, në mënyrë që të dijë njohuritë paraprake të marra nga nxënësi me synim jo thjesht përsëritjen e dijeve gjuhësore, por aftësimin e tyre drejt përdorimit të gjuhës.

Mësimi i gjuhës shqipe në arsimin e mesëm është një domosdoshmëri dhe synimi është përdorimi i drejtë dhe i saktë i gjuhës shqipe.

BIBLIOGRAFI

- Akademia e Shkencave e Shqipërisë, *Fjalor i gjuhës shqipe*, Tiranë, 2006.
- Gjokutaj, M.; Rrokaj, Sh.; A.; Koleci, F.; Lami, A.; Pema, E., *Gjuhë shqipe 8*, Botime PEGI, Tiranë, 2017.
- Gjokutaj, M.; Rrokaj, Sh.; Koleci, F.; Shegani, K., Skënderi, E., Pema, E., *Gjuha shqipe 11*, Botime PEGI, Tiranë, 2017.
- Gjokutaj, M.; Mullahi, A.; Lami, A.; Koleci, F.; Rushiti, R.; Pema, E., *Gjuhë shqipe 9*, Botime PEGI, Tiranë, 2018.

⁴ Shih më gjerë: I. Hoti, F. Koleci, M. Gjokutaj, K. Shegani, *Gjuhë shqipe – Ushtrime dhe teste të zgjidhura*, Botime PEGI, Tiranë, 2019.

- Gjokutaj, M.; Koleci, F.; Shegani, K., Skënderi, E., Pema, E.; Alla R., *Gjuha shqipe 12*, Botime PEGI, Tiranë, 2018.
- Hoti, I.; Koleci, F.; Gjokutaj, M.; Shegani, K., *Gjuhë shqipe – Ushtrime dhe teste të zgjidhura*, Botime PEGI, Tiranë, 2019.
- Kalo, V.; Kapllani, M.; Neni, M.; Balliçi, M., *Gjuha shqipe 10*, Shtëpia Botuese Filara, Tiranë, 2016.
- Kalo, V.; Kapllani, M.; Neni, M.; Balliçi, M., *Gjuha shqipe 12*, Shtëpia Botuese Filara, Tiranë, 2018.
- Kapia, E.; Murthi L.; *Gjuha shqipe 10*, Shtëpia Botuese Mediaprint, Tiranë, 2016.
- Kapia, E.; Murthi L.; *Gjuha shqipe 11*, Shtëpia Botuese Mediaprint, Tiranë, 2017.
- Mëniku, L.; Petro, R.; Jubani, A., *Gjuha shqipe 10*, Botime shkollore ALBAS, Tiranë, 2016.
- Mëniku, L.; Petro, R.; Jubani, A., *Gjuha shqipe 11*, Botime shkollore ALBAS, Tiranë, 2017.
- Mëniku, L.; Petro, R.; Jubani, A., *Gjuha shqipe 12*, Botime shkollore ALBAS, Tiranë, 2018.
- Petro, R.; Jubani, A.; Çerpja A.; Sula, L.; Metani, I., Çepani, A., *Gjuha shqipe 9*, Botime shkollore ALBAS, Tiranë, 2018.
- Programe lëndore, Kurrikula bërthamë, Klasa VI-XII, Tiranë 2016.

SHTOJÇË**Tema Sintaksë – Morfologji – Leksikologji dhe semantikë – Drejtshkrim – Fonetikë dhe fonologji**

- Përdorimi i drejtë i gjuhës

Klasa 9

SINTAKSË	MORFOLOGJI	FJALË FORMIM	DREJTSHKRIM	LEKSIKLOGJI DHE SEMANTIKË
Gjymtyrët kryesore. Gjymtyrët e dyta (Përcaktori, kundrinori, rrethanori, përcaktori kallëzuesor) Gjymtyrët homogjene Llojet e fjalive sipas kumtimit. Fjalitë pohore dhe fjalitë mohore Fjalitë njëkryegjymtyrëshe dhe dykryegjymtyrëshe. Fjalitë njëkryegjymtyrëshe foljore. Fjalitë njëkryegjymtyrëshe emërore. Fjalitë përbëra, skemat.	Fjalët e ndryshueshmë dhe fjalët e pandryshueshme. Kategoritë gramatikore të emrit. Kategoritë gramatikore të mbiemrit. Kategoritë gramatikore të përemrit. Përemri i pacaktuar. Forma veprorë dhe forma joveprorë e foljeve. Foljet njëvetore dhe foljet pavetore. Foljet e parregullta. Parafjalët dhe lokucionet parafjalore. Dallimi i parafjalëve nga emrat dhe	Mënyrat e formimit të fjalëve në gjuhën shqipe.	Përdorimi i drejtë i shenjave të pikësimit. Përdorimi i drejtë i ligjëratës së drejtë dhe i ligjëratës së zhdrejtë. Drejtshkrimi i fjalëve që kanë grupet ye, ua, ue . Drejtshkrimi i fjalëve në të cilat takohen dy zanore të njëjta. Drejtshkrimi i disa tipave të fjalëve me prejardhje të huaj. Drejtshkrimi i nyjës së përparme të emrave, të mbiemrave dhe të përemrave pronorë (i, e, të, së). Drejtshkrimi i pjesëzave dhe i parafjalëve në rastet e	Leksiku i gjuhës shqipe dhe pasuria e tij. Huazimet në gjuhën shqipe, shmangia e tyre në funksion të ruajtjes dhe pastërtisë së gjuhës shqipe. Regjistrat e gjuhës. Stilet e gjuhës. Mjetet gjuhësore me të cilat shprehen stilet dhe regjistrat e ndryshëm në gjuhën shqipe.

Tekstet e gjuhës shqipe dhe përdorimi i gjuhës

	nga ndajfoljet me të njëjtën formë. Dallimi i lidhëzave nga përemrat, ndajfoljet dhe parafrjalët me formë të njëjtë. Tingullimitim et.		përsëritjes dhe mospërsëritjes së tyre. Drejtshkrimi i fjalëve njësh, ndaras dhe me vizë në mes.	
--	--	--	--	--

Klasa 10⁵

SINTAKSE 10 orë	MORFOLOGJI 12 orë	DREJTSHKRIM DHE PIKËSIM 5 orë	LEKSIKOLOGJI
Gjymtyrët e fjalisë. Përshtatja, nëvetë dhe në numër, e kallëzuesit foljor dhe kapujës me kryefjalën. Përshtatja e gjymtyrës emërore me kryefjalën. Fjalë dëftore. Fjalë e paplotë. Gjymtyrët homogjene Gjymtyrët e veçuara.	Klasat e fjalëve, Shumësi i emrit Foljet kalimtare dhe jokalmimtare. Mënyra dëftore dhe habitore, forma veprore dhe joveprore e foljeve të parregullta. Format e pashtjelluara foljore. Pjesorja e foljes. Mbiemrat cilësorë dhe mbiemrat marrëdhëniorë. Mbiemrat e emëruar. Shumësi i mbiemrave.	Drejtshkrimi i emrave të përveçëm dhe i emërtimeve me to. Shkrimi i disa trajtave të shumësit të emrave dhe mbiemrave. Përdorimi i nyjës së përparme, përshtatja dhe ndryshimet që ajo pëson në strukturat sintaksore. Drejtshkrimi i foljeve të parregullta. Përdorimi i shenjave të pikësimit (presja, pikëpresja, dy pikat).	Leksiku i gjuhës shqipe. Shtresat e leksikut sipas burimit Shtresat e leksikut sipas përdorimit.

⁵ Shënim: Orët e drejtshkrimit duhet të zhvillohen të integruara me njohuritë gramatikore.

Klasa 11

SINTAKSE 10 orë	MORFOLOGJI 12 orë	LEKSIKOLOGJI 4 orë	DREJTSHKRIM DHE PIKESIM 6 orë
Gjymtyrët e dyta Kundrinori Rrethanori Përcaktori Përcaktori kallëzuesor	Përemrat Lakimi i përemrave pronorë Ndajfolja Parafjala Lidhëza	Sinonimet Antonimet Homonimet	Shkrimi i fjalëve ndaras me vizë në mes Përdorimi i shenjave të pikësimit Shkrimi i citimeve Shkrimi i ligjëratës së drejtë dhe të zhdrejtë

Klasa 12

SINTAKSE 9 orë	MORFOLOGJI 5 orë	LEKSIKOLOGJI 7 orë	DREJTSHKRIM DHE PIKESIM 7 orë
Fjalë e thjeshtë dhe fjalë e përbërë. Fjalë e përbërë me bashkërenditje dhe me nënrenditje. Fjalitë e ndërmjetme.- Fjalitë e ndërkallura.	Fjalë dhe morfema. Llojet e morfemave. Mënyrat e formimit të fjalëve: Prejardhja, kompozimi, përngjitja Njëzimi dhe konversioni. Mënyrat e përziera të formimit të fjalëve.	Ligjërimet në gjuhën shqipe Stilet funksionale në gjuhën shqipe.	Drejtshkrimi i fjalëve me prejardhjetë huaj. Shkrimi i emrave të përveçëm të huaj. Raste të përdorimit të nyjës të dhe jo së. Raste të përdorimit të nyjës së dhe jo të. Përdorimi i presjes të fjalitë e përbëra dhe të fjalitë e ndërmjetme, si dhe i shenjave të tjera të pikësimit të fjalitë e ndërkallura. Rregulla për shkrimin e bibliografisë.